

A Tihanyi összeírás szláv előzményű személyneveiről 2.*

1. Egy korábbi írásomban az 1211-ben keletkezett Tihanyi összeírás szláv eredetű személyneveinek egy részéről már szóltam (MOZGA 2018), a mostani tanulmányom annak folytatásaként kezelendő. A magyar nyelvvel érintkező idegen nyelvek közül a korai ómagyar korban (895–1350) a szláv befolyás játszotta az egyik legjelentősebb szerepet, melynek természetes következménye a különböző jövevényelemeknek — így a személyneveknek is — egyik nyelvből a másikba áramlása. A korai okleveleink tanúsága szerint a középkori Magyarországon nem ritkán kaptak az egyének olyan nevet, amely végső soron a szláv nyelvekből származik.

A szláv személynevek magyar névrendszerbe való integrálódása során rendszerint végbemegy valamilyen morfológiai vagy hangtani adaptációs folyamat. Esetenként ugyan előfordul az is, hogy a szláv személynevek mindenféle morfológiai változtatás nélkül kerülnek be a magyar személynévrendszerbe, de jóval gyakoribb az, hogy mind az összetett, mind pedig az egyszerű szláv nevek esetében szerkezeti és/vagy hangalaki módosulások is kísérik e nevek magyar névrendszerbe történő beilleszkedését.

A fent említett írásomban a Tihanyi összeírásnak azokat a személynévalakjait adtam közre, amelyek véleményem szerint összetett szláv személynévekből származnak. Az alábbiakban pedig azokra keríték sort, amelyek egyszerű szláv személynévi előzményre mennek vissza.

A névfejtésekhez a legjelentősebb hazai és nemzetközi szakirodalmat (MELICH 1903–1905, KÁLMÁN 1989, HAJDÚ 2003, SLÍZ 2011, TÓTH V. 2016; MARETIĆ 1886–1887, MIKLOSICH 1927, PROFOUS 1947–1960, BENEŠ 1962, SVOBODA 1964, SPLITTER–DILBEROVIĆ 1966, ILČEV 1969, GEBAUER 1970, ŠMLAUER 1970, GRKOVIĆ 1977, SCHLIMPERT 1978; ÁSz., EtSz., EWUng., FNESz., OkISz., RMCsSz., SISNO., TESz. stb.), valamint kisebb tanulmányokat is felhasználtam. Az egyes nevek etimológiája nem ugyanolyan módon ítéltető meg. Vannak olyan névmagyarozatok, amelyek szilárd alapokon állnak, de lényegesen jellemzőbb az, hogy több lehetséges megoldás is kínálkozik a név származtatására.

* A tanulmány az MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoport programja keretében készült.

Az itt közölt személynevek szláv nyelvi magyarázatát én magam sem tartom kizárólagosnak — ezért adott esetben más elképzeléseket is bemutatok —, de a felvethető lehetőségek közül különböző okok folytán a legvalószínűbbnek ezt a származtatást gondolom.

2. A nevek állományának áttekintésekor a korábbi feldolgozás menetét követve szócikkos formában közlöm azokat az összetartozó névalakokat, amelyek létrejöttében egyszerű szláv személynévi formák játszottak előzményként szerepet. Címszóként az egymással összefüggést mutató nevek minden olyan névformája szerepel félkövér kiemeléssel, amely a Tihanyi összeírás hiteles és fogalmazványi példányában megjelenik. Ennek megfelelően 35 szócikkbe rendezve 83 különböző névalakról szólok az alábbiakban. A nevek feltételezett ejtészváltozatait a címszó után szögletes zárójelben jelölöm. A szócikkek felépítése megegyezik a korábbi írásomban alkalmazott eljárással. A magyarázó részek előtt minden esetben idézem ERDÉLYI LÁSZLÓ szövegkiadása alapján (PRT. 10: 502–17) az 1211. évi birtokösszeírásban megjelenő személyneveket szövegkörnyezetükkel együtt. A szócikkek gerincét a különböző adatokkal, érvekkel alátámasztott névfejtések alkotják, amit a magyar névrendszerbe simulás változatos módjainak bemutatása, valamint a személynevek Árpád-kori továbbélésének felvázolása egészít ki.

3. Egyszerű szláv személynév átvétele morfológiai változtatás nélkül

Az alábbi etimológiákat az eredeztetés valószínűségi foka alapján mutatom be.

3.1. Az első típusba azokat a neveket sorolom, amelyek mögött bőséges szláv személynévi anyag áll, többnyire ezek szláv etimológiai háttere is jól felderíthető, továbbá más eredeztetés komolyan nem merült fel velük kapcsolatban. Az ilyen személynevek szláv származtatása áll tehát a legbiztosabb lábakon.

Bolosoy ~ Bolosey [bolozsoj ~ bolozsej]

„[In Tychon] hii sunt pistores [...] filius Moncha, Hoiud cum filiis suis **Bolosoy**, Forcos; In villa Zeuleus hii sunt vdornici: filii Arud, Cepous (Chepov) cum filio suo Gregorio, filius Feleh cum filio suo **Bolosey**; Vdornici de Mortus [...] filius Samson (Samsou), Bochochi (Bocochi) cum filiis suis Theke, **Bolosoy (Bolosey)**, Marcel, frater eius, Tenc (Tencu) cum filiis suis Mocud, Venes (Venehs); vdornici in villa eadem Gomas [...] filius Stephan, Behneh cum filiis suis **Bolosoy**, Pota” (PRT. 10: 504, 506, 512, 513).

Szláv eredetű, vö. cseh *Blažej* szn. (PROFOUS 1947–1960: I, 86); le. *Blažej*, *Bložej* szn. (SĪSNO. 1: 170, lásd még FNESz. *Balazsér*). A lengyel névformák legkorábbi adatai 14. századiak, melyek minden bizonnyal a latin *Blasius*-ból valók, erről 13. századi lengyel források is tanúskodnak, vö. 1206: *Blasius*, 1224: *Blasius* szn. (SĪSNO. 1: 170). A szlávban *-ej*, *-oj* személynévképzőt alkalmaztak időnként keresztény nevek szláv nyelvekbe való beillesztésekor, de más nevek képzésekor is, vö. cseh *Bartoloměj*, *Blažej*, *Matěj*, *Ondřej*, *Milej*, *Raděj*, *Slavoj*;

le. *Bartłomej, Blażej, Maciej, Milej, Bożej* szn. (BENEŠ 1962: 96, MIKLOSICH 1927: 6), szb-hv. *Radoj, Bogoj, Vidoj, Mihoj, Andrej, Matej, Mihej, Petrej* szn. (MARETIĆ 1886–1887: II, 120–121, SPLITTER-DILBEROVIĆ 1966: 60–61, MIKLOSICH 1927: 6), szorb *Andrěj, Milěj* szn. (SCHLIMPERT 1978: 195). A szláv jövevénynev a szó eleji mássalhangzó-torlódás feloldásával integrálódott a magyar névrendszerbe. Hasonló szláv háttérre megy vissza a Tihanyi összeírás *Matey* neve is (lásd alább).

Az Árpád-korban gyakori személynév volt, legkorábbi adata: 1138/1329: *Bolosoy* (ÁSz.). A személynévből metonimikus névadással helynév is alakult: 1323: *Balasey* hn. (Gy. 1: 529, vö. még FNESz. *Balazsér*).

Bozuc [*bozsuk, esetleg bazsok*]

„In villa Fuzegy [...] sunt vinitores: filius Suda, **Bozuc** cum filio suo Bencheh (Buncheh)” (PRT. 10: 512).

A személynév szláv eredetű lehet, vö. blg. *Božúk* szn. (ILČEV 1969: 80), cseh *Božík* szn. (BENEŠ 1962: 118, GEBAUER 1970: I, 90), le. 1399: *Božik* szn. (SĪSNO. 1: 240), amely a szlávban az ’isten’ jelentésű főnév képzős származéka vagy összetett szláv személynév előtagja (HAJDÚ 2010: 99). A Tihanyi összeírásban szereplő név a szláv személynévből hangrendi kiegyenlítődéssel alakulhatott, de azt, hogy a magyarban az eredeti személynévi alak is megőrződhetett, a *Bozsik* személynév mutatja.

NAGY GÉZA török eredetű személynévnek tartja a névalakot (1891: 117), vö. oguz/türkmén 14–15. sz.: *Bozoq ~ Bozuq?* szn.; tatár 1506–1519: *Bozuq ~ Boziq ~ Buzuq* szn. (RÁSONYI–BASKI 2007: 165).

A névre az itteni előfordulás az egyetlen adat az Árpád-korból, bár esetleg kapcsolatba hozható még a Várad Regestrum *Bozc* nevével, ahogyan erre FEHÉRTÓI az Árpád-kori személynévtárban utal: 1214/1550: Virhar de villa Fansol ioubagio Barnabaeimpetiit dominum *Bozc* de villa Ziloch profurto [...] *Bozc*, portato ferro iustificatus est (VR. 310, 183; ÁSz.). A személynévből alakulhatott a többfelé előforduló *Bozsok* helynév, vö pl. 1277: *Bosuk*; 1237–40: *Bosuc*; 1341–46: *Bozuk*; 1329/1378/1388: *Bozok* (FNESz. *Bozsok, Balatonbozsok, Csácsbozsok, Palotabozsok*).

Matey ~ Matoy ~ Mathoy [*mátej ~ mátoj*]

„[In Tychon] coci [...] filius Sata, **Matey (Matoy)**; In alterovilla [...] Belen [...] ioubagiones [...] filii Micus, **Matoy**, Forcos; In villa Fotud [...] ioubagiones [...] filii **Mathoy**, Miclous (Micolous), Donat, Fitcha” (PRT. 10: 503, 507, 510); „In villa Fotud [...] piscatores [...] filii Vedelin, Nomuolou (Numuolou) cum filiis suis Povka, **Mathoy**, frater eius Pouus (Pous) cum filio suo Chekine; Vdornici de Mortus [...] Paul cum filio suo **Mathoy**; filii Vosod, Bense cum filiis suis Hoda, Erzeu, **Mathoy**” (PRT. 10: 511, 512); „In villa Gamas [...] ioubagiones [...] filii **Matey**, Martinus cum filio suo Bas, frater eius Joanchi (Hioanci) cum filio suo

Gyl (Gil); In Gomas [...] agricolae [...] filius Kesseh, Pentuc [...] frater eius Chomos [...] tercius frater eius Semchi [...] ceteris fratribus Mortunus, **Matoy**” (PRT. 10: 513, 514).

Feltehető, hogy a latin *Matheus* vagy *Mathias* személynév szláv *Matej* alakja kerülhetett át a magyarba, vö. cseh *Matěj* szn. (BENEŠ 1962: 44, GEBAUER 1970: II, 321), le. 1397: *Matei*, 1399/1400: *Mathey* szn. (SĪSNO. 3: 421), szb.-hv. *Matej* szn. (SPLITTER-DILBEROVIĆ 1966: 60), keleti szorb *Matej* szn., északi szorb *Matej*, *Matejo* szn. (SCHLIMPERT 1978: 82, MIKLOSICH 1927: 65). A példaként említett nevek szláv képzőt tartalmaznak (erről bővebben lásd a **Bolosoy** ~ **Bolosey** alatt).

A személynév első adatai a Tihanyi összeírásban jelentkeznek, de az Árpád-kori magyar nyelvemlékekben később is gyakran feltűnnek; vö. pl. 1214/1269: *Mathoy*, 1218: *Matey*, 1225: *Mathei*, 1226/1229: *Mathey* stb. (ÁSz.). Az *-oj* végű alakok talán hangrendi kiegyenlítődéssel jöttek létre.

Micula ~ **Micola** [mikula ~ mikola]

„In villa Eurmenes [...] ioubagiones [...] filius **Micola**, Endus, cum filiis suis Kelemen, Zorida; In villa Supoc [...] vndornicij: filius Kelemen, **Micola**, Zethe (Zeteh); In villa Gamas [...] ioubagiones [...] filius **Micola**, Bugus cum filio suo Guze” (PRT. 10: 504, 513); „In villa Gamas [...] de alia generacione vdornicorum: filius Bolsou, **Micola** cum filiis suis Tubus, Dolus, Thimoteo; artifices [...] filii Bosar, **Micola** cum filio suo Nuhu et frater eius Morodech (Morodig); In villa Thurkh [...] joubagiones [...] filius Medue (Meduue), **Micula** cum filio suo Maca” (PRT. 10: 513, 514, 515).

Az oklevélben szereplő személynév nagy valószínűséggel a latin *Nicolaus* személynév szláv névformájának átvétele. Több szláv nyelvben is a név elején *n* > *m* változás következett be, néhány nyelvjárásban pedig *o* > *u* záródás is előfordul (HAJDÚ 2010: 334); vö. le. *Mikola* ~ *Mikula* szn.: 1372: *Micola*, 1391: *Micola*, 1392: *Micula*, 1398: *Micula*, 1443: *Micula* stb. (SĪSNO. 3: 489–490, FNESz. *Vámosmikola*, MELICH 1903–1905: 119, mindehhez vö. TÓTH V. 2001: 218, SZŐKE 2015: 184).

Gyakran előforduló név az Árpád-kori magyarországi oklevelekben. FEHÉRTÓI az első személynévi adatát egy +1086-os hamis oklevélből említi, legkorábbi hiteles forrása pedig a 12. századból való; vö. +1086: *Micula*, 1138/1329: *Micula* (ÁSz.). A személynévből alakultak a többfelé előforduló *Mikola* helynevek; vö. 1216/1391: *Nichola*, 1303/1372: *Mycula* (FNESz. *Mikola*), 1300: *Mikula* (FNESz. *Vámosmikola*), 1326: *Mykolatelukefeu* (FNESz. *Füzesmikola*), 1247/1357: *Mykola* (KMHsz. 1: 188, FNESz. *Garammikola*).

Milost [miloszt]

„In villa Udori [...] ioubagiones [...] filius **Milost**, Pentuc (Pentuc) cum filiis suis Wnoca, Huceh, Mouroz, Wid, Honus; In villa Kecu [...] exequiales [...] filius Wayad, Teber et frater eius **Milost**” (PRT. 10: 504, 505).

A személynév kétféleképpen válhatott a magyar névrendszer elemévé.

Egyrészt egy szláv közszóból alakult összetett vagy egyszerű szláv személynév is átkerülhetett a magyarba, ehhez lásd le. 12. sz., 1204: *Milost* szn. (SISNO. 3: 514), továbbá szb.-hv. *Milgost* szn. (GRKOVIĆ 1977: 132), cseh *Milhost* szn. (GEBAUER 1970: II, 360), le. 12. sz. *Milogost*, 1265: *Milogost* szn. (SISNO. 3: 512), valamint cseh *Miloš* szn. (SVOBODA 1964: 152), szb.-hv. *Miloš*, *Miloša* szn. (MARETIĆ 1886–1887: II, 125), blg. *Miloš* szn. (ILČEV 1969: 334, lásd még FNESz. *Miglész*, SCHLIMPERT 1978: 86, MIKLOSICH 1927: 74–75, MELICH 1903–1905. 1/2: 118). Az összetett szláv személynévek előtagjának és az egyszerű szláv személynéveknek egy összsláv **milъ* 'kedves' jelentésű szó az alapja (ŠMILAUER 1970: 122, SCHLIMPERT 1978: 86), az egyszerű nevek képzőkkel alakultak. A szláv személynévi alakok megfelelőit megtaláljuk az Árpád-kori magyarországi oklevelekben is, vö. 1221/1550: *Milos*, 1228/1378: *Milos*, 1234/1364: *Mylos*, 1138/1329: *Milgozt*, 1243: *Milgoz*, 1266: *Mylgozt*, 1271/1272: *Milgost* stb. szn., +1086: *Milozt*, 1138/1329: *Milost*, 1213/1550: *Milosth*, 1252: *Milozt* stb. szn. (ÁSz.).

Másrészt a szláv *milostъ* 'irgalom, könyörület' szó bekerült a magyar nyelvbe is; vö. a Halotti beszéd *milostben* szavával, ami később *malaszt* alakban állandósult (KNEZSA 1974. 1: 324, MELICH 1903–1905. 1/2: 118, MIKLOSICH 1884: 94, TESz.), így a szláv átvett szóból is alakulhatott elvileg a magyarban személynév. Ezt az elképzelést némileg gyengíti az a körülmény, hogy hasonló jelentésű szóból (pl. *kegyelem*, *irgalom*) alakult személynévet nem találunk az Árpád-korban (ÁSz.).

Radista [radis(z)ta]

„[In Tychon] [...] sunt agricolae [...] filius Gerete, **Radista**, cum filio suo Gregorio” (PRT. 10: 504).

Minden bizonnyal szláv eredetű személynév. Szláv előzményként szóba jöhet a *Radiš* — ez esetben a szláv személynéveknél gyakori *-ta* képző kapcsolódott a névhez (erre azonban nincs közvetlen szláv adatunk) — és a *Radost(a)* személynév egyaránt, vö. cseh *Radiša* szn. (SVOBODA 1964: 151), le. 1414: *Radysz* szn. (SISNO. 4: 432), szb.-hv. *Radiš* szn. (GRKOVIĆ 1977: 165); illetve le. 1136: *Radost*, 1155: *Radost*, 12. sz.: *Radosta*, 1222: *Radosta* szn. (SISNO. 4: 422–423), cseh *Radost*, *Radosta* szn. (SVOBODA 1964: 155), szb.-hv. *Radost*, *Radosta* szn. (GRKOVIĆ 1977: 167, vö. még SCHLIMPERT 1978: 112–113, MIKLOSICH 1927: 91, MELICH 1903–1905. 1/2: 125). A szláv *Radost(a)* személynév a szláv **radostъ* 'öröm' jelentésű szóból alakult (SCHLIMPERT 1978: 113).

Árpád-kori oklevelekben névbelseji veláris magánhangzót találunk a hasonló névadatokban, tehát hangrendileg kiegyenlített formákban jelentkezik általában a név, vö. 1141–1161: *Radasta*, 1185/1249/1352: *Radusta*, 1271: *Raduzta* stb. (ÁSz.), palatális második szótagbeli magánhangzóval csupán az 1211-es birtokösszeírásban fordul elő.

Rodoan [*rado(β)án(y)*]

„In predio Mortua piscatores [...] filii Ereus, Vodos, **Rodoan**” (PRT. 10: 509).

Szláv eredetű személynév, vö. blg. *Радован* szn. (ILČEV 1969: 417), szb.-hv. *Rädovan* szn. (GRKOVIĆ 1977: 166), cseh *Radovan* ~ *Radvan* szn. (PROFOUS 1947–1960: III, 532), le. 1204: *Radouan*, 1187: *Radouani*, 12. sz.: *Radouanus*, 1218: *Radovanus*, 1385: *Radwan* stb. szn. (SISNO. 4: 424, 426–428, vö. még MELICH 1903–1905. 1/2: 125–126, MIKLOSICH 1927: 91, FNESz. *Füzérradvány*, SLÍZ 2011). A szláv név az összláv **radovati* ’örvendezik, örül’ jelentésű szóból származik (SCHLIMPERT 1978: 113, lásd még a **Radista** alatt is).

A személynév gyakori használatát az Árpád-korból fennmaradt számos előfordulása mutatja, *v* nélküli alakban (+1086: *Rodoan*, 1131: *Rodoan*, 1141–1161: *Rodoan* stb.; vö. ÁSz.) és *v*-s formában egyaránt adatolható ([1067]/1267: *Rodowan*, 1186/1240: *Rodovan*, 1212: *Radowan* stb.; vö. ÁSz.). Helynévként is gyakran előfordul a középkorban, vö. 1262: *Rodowan*; 1260: *Rodoan*; 1299: *Rodouan*, p.; +1214/1334: *Rodwan*, [1291–94]: *Rodoan* (KMHsz. 1: 228–229).

Riba ~ **Ribba** [*riba*]

„In villa Fotud [...] ioubagiones ecclesie [...] filius Horgid, Pasca, cum filiis suis Bed, Pouca, **Riba (Ribba)**” (PRT. 10: 510).

A személynév szláv eredetű, mely a szláv *ryba* ’hal’ jelentésű közsóból származhat (vö. SVOBODA 1964: 196), vö. cseh *Ryba* szn. (SVOBODA 1964: 196), a le. *Ryba* nevet csak családnévi adatként lehet kimutatni (SISNO. 4: 522), or. *Рыба* szn. (vö. FNESz. *Ipolyszög*).

A Tihanyi összeírás *Riba (Ribba)* névformája az Árpád-kor egyetlen ismert adata a személynévre (ÁSz.).

Sicula [*szikula* ~ *sikula*]

„In villa Zeuleus ultra Bocon ioubagiones sunt de genere Mot [...] filius **Sicula**, Syke (Sike) cum filiis Almo et Endus” (PRT. 10: 507).

A személynév valószínűleg szláv eredetű, vö. le. *Sikula* ~ *Sykula*, 1267: *Sicula* szn. (SISNO. 5: 75, FNESz. *Sikula*); ? szb.-hv. *Sekula*, *Sekuła* szn. (MARETIĆ 1886–1887: II, 127–128). A szláv eredet mellett szól az a körülmény, hogy az *-ula* gyakori személynévképző volt a szlávban, vö. *Micula*, *Dobrula*, *Dragula*, *Grubula*, *Marula*, *Rädula*, *Vukula* stb. szn. (MARETIĆ 1886–1887: II, 127). Elképzelhető, hogy az oklevél szövegében a *Sicula* név után említett *Syke (Sike)* személynév is esetleg ebből a szláv névtöből származik, de valószínűbbnek látszik, hogy az oklevél *Sicus*, *Sycu*, *Syke (Sike)*, *Syca (Sycca)*, *Sykie (Sike)*, *Syque* neveihez hasonlóan ez inkább a latin *Sixtus* rövidítéssel és képzéssel alakult változata lehet.

TERESTYÉNI a magyar közsóból származó nevek között tartja számon. Véleménye szerint a név a *székely* népnévből származik (1941: 59). A népnév hazai oklevelekben használt latinos *siculus* formája a korai magyar *szikül* alak és a latin *Siculus* ’szicíliai’ népnév hasonlóságán alapul (TESz.). BENKŐ szerint a hazai

szakirodalomban tévesen sorolták a *Sikola* személyneveket — így a Tihanyi összeírás *Sicula* névformáját is — a *székely* népnévből alakult személynevek körébe, mert ezek valójában szláv személynévből származnak (2002: 260, 2003: 88). A népnévi előzmény elleni érv az is, hogy az ilyen típusú személynevek a korai forrásainkban sohasem szerepelnek latin alakban személynévként.

A személynév a Tihanyi összeíráson kívül még négy hazai oklevélben tűnik fel az Árpád-korban, vö. 1213/1550: *Siculam*, 1219/1550: *Sicula*, 1237–1240: *Sycula*, 1252: *Sicule* (ÁSz.). A személynévből metonimikus névadással helynév is alakult; vö. 1332–37: *Sicula* (FNESz. *Sikula*).

Vgrun ~ Vgron [ugron]

„Vdornici de Mortus [...] filius **Vgrun** (filii **Vgron**), Inod cum filiis suis Reche (Rece), Forcos, frater eius Meteu (Meceu) cum filiis suis” (PRT. 10: 512).

A személynév a szláv *ugrin* 'magyar' jelentésű szóból alakult szláv *Ugrin* személynév átvétele (FNESz. *Biharugra*, MELICH 1903–1905. 1/2: 129, PAIS 1918a: 42–45, RMCsSz. *Ugron*, HOFFMANN 2010: 177, FEHÉRTÓI 2006: 167, ZELLIGER 2006: 85, SZÖKE 2015: 107), vö. szb.-hv. *Ugrin* szn. (GRKOVIĆ 1977: 200), blg. *Угрин* szn. (ILČEV 1969: 503, vö. még SLÍZ 2011. *Vgrinus*). Az Árpád-kori legelső névadatok második szótagjában még *i* szerepel, vö. +1086: *Vgrin*, 1138/1329: *Vgrin* (ÁSz.), s éppen a Tihanyi összeírástól kezdődően jelentkezik veláris magánhangzó a nevekben e pozícióban. Ez a változás a latinos *Ugrinus* formákban ugyanakkor nem érvényesül (vö. HOFFMANN 2010: 176).

Az Árpád-korban többször előfordul a személynév, vö. +1086, 1138/1329: *Vgrin*, +1214/1334, 1221/1550: *Vgron* stb., de az oklevelek döntő többségében latinos formákban jelentkezik, vö. 1138/1329: *Vgrinus*, 1146: *Vgrini*, 1193: *Vg(ri)no*, 1198: *Wgrinus*, 1219: *Ugrini*, 1220: *Wgrino*, 1232: *Ugrinus*, 1273/1273: *Wgrini* stb. A személynév később családnevként is használatos volt, vö. 1398: Michael *Vgron*, 1448: Emericus *Wgron*, 1569: *Ugron* János stb. (RMCsSz. *Ugron*).

3.2. Az alább következő nevek szláv személynévi háttere vagy gyéren, vagy egyáltalán nem adatolható, és a szláv nevek eredetét sem ismerjük. Ez a nevek szláv származtatását bizonytalanná teszi.

Bihor [biχor ~ biχar]

„In villa Fotud hii sunt ioubagiones ecclesie [...] filius Tolloyd, **Bihor**” (PRT. 10: 510).

KISS LAJOS szerint a magyarban előforduló *Bihar* helynév személynévből alakult, melynek forrása egy szláv **Bychorь* személynév lehetett, melyre azonban egyik szláv nyelvben sem találunk példát, viszont valószínűleg ebből a személynévből alakult több szláv helynév is, vö. szb.-hv. *Bihor* hn., cseh *Bychor*, *Bychory* hn., poláb *Bichore* hn., le. *Bychorz* hn., és a magyar *Bihar* helynév is ebből a személynévből való (vö. FNESz. *Bihar vármegye*, MELICH 1903–1905. 1/2: 105; 1925–1929: 222).

A magyar nyelvemlékekben a *Bihar* személynév csak szórványosan fordul elő. FEHÉRTÓI a nevet a Tihanyi összeírás személynévadatán kívül mindössze egy +1086-os hamis oklevélből említi *Bichor* formában, valamint egy 1271/1276. évi datálású oklevél valójában helynévi adatát szerepelteti még személynévtárának *Bihor*, *Bichor* címszava alatt: „de terra Zolouk a parte meridionali sicut metis separatur de terra *Byhor*” (ÁSz.). A Tihanyi összeírás faddi jobbágyának a neve esetleg arra utal, hogy a személy az életútja során valamilyen módon érintkezhetett az egykori Bihar vármegyével, így neve magyar eredetű is lehet, amely az említett helynévből alakult (ennek lehetőségéről lásd TÓTH V. 2016: 143–157). Helynévi eredű személynév több is van az oklevélben, vö. *Tichon* szn. (< *Thichon*, *Tychon* hn.), *Becey* szn. (< *Bechey* hn.), *Jouta* (< *Jouta* hn.).

Piscu [*pis(z)ku* ~ ?*piszu*]

„In villa Kecu isti sunt exequiales: filius ***Piscu***, *Jacobus*” (PRT. 10: 505).

A névvel kapcsolatban felmerülhet a szláv eredet lehetősége, vö. le. 1265: *Pisk*, 1393: *Piska* szn. (SISNO. 4: 281), 1424: *Pysszko* szn. (SISNO. 4: 403), amelyek az ósszláv **pisk-* ’sípól, füttyül’ jelentésű töre vezethetők vissza (vö. SCHLIMPERT 1978: 101, FNESz. *Piskó*).

A névnek esetleg [*piszu*] olvasata is elképzelhető, de ez a jelölésmód az *sz* hangra az oklevél helyesírási sajátosságai alapján nem jellemző (erről bővebben lásd a ***Pasca*** alatt).

A Tihanyi összeírás *Piscu* névformája a személynév egyetlen ismert Árpád-kori névadata (ÁSz.).

Vehseh [*vese* ~ *vése*]

„In villa Zeuleus [...] sunt ebdomadarii: Boza cum filiis suis Paulo et fratre eius Michi, Zulehu, Boche, ***Vehseh*** cum filiis suis, Petheh (Pehteh) cum fratribus suis” (PRT. 10: 516).

A személynév eredete bizonytalan, talán szláv személynévből származik, vö. cseh R. *Vieša* szn. (FNESz. *Vése*). Régi szláv személynévtárakból azonban nem ismerek hozzá kapcsolható adatokat. A magyar névben található szó belseji és szó végi *h* hangérték nélküli betű lehet. Ez a helyesírási sajátosság a Tihanyi összeírás hely- és személynéveiben igen gyakran jelentkezik (vö. GÁCSER 1941: 25–27, KOVÁCS É. 2015: 58, 111, 188, MOZGA 2015: 172–173, lásd még a ***Kuleh***, ***Lehcu*** alatt is).

A Tihanyi összeírás *Vehseh* névformája a személynév egyetlen ismert Árpád-kori névadata (ÁSz.). FEHÉRTÓI a *Vehseh* és a *Veche*, *Vece*, *Veze* címszó alatt felsorolt névalakok között esetleges összetartozást feltételez (ÁSz.), ez utóbbiak azonban szóbeljei *s* hanggal aligha olvashatók.

3.3. Az alább tárgyalt nevek esetében a szláv eredet mellett másféle nyelvből való származtatás is reálisan figyelembe vehető. A szláv és a más nyelvbéli származtatás lehetősége között nem tudunk valószínűségi fokozatot felállítani.

Bela [béla ~ bēlä]

„In villa Fotud hii sunt iobagiones ecclesie [...] filius Thomas, Zegen, cum filiis suis, Bodou, **Bela**, Vus, Zennes cum filio suo Vasaard (Vasard)” (PRT. 10: 510).

A személynév etimológiája meglehetősen bizonytalan: a névnek szláv, magyar, török és héber származtatása is felmerült.

A személynév talán a szláv **bělъ* ’fehér’ jelentésű melléknévből alakult személynévek valamelyikéből származik (MELICH 1903–1905. 1/2: 102, BENKŐ 1950: 21, TÓTH V. 2016: 163), vö. szl. *Béla*, *Bela* szn. (MIKLOSICH 1927: 39), cseh *Běl* szn. (BENEŠ 1962: 253), déli szorb *Běla* szn., északi szorb *Bela*, *Běla* szn. (SCHLIMPERT 1978: 14). A szláv származtatás elleni érvként jegyzik meg a szakirodalomban, hogy a magyar formának megfelelő névalak a szláv nyelvekben csak női névként fordul elő (NAGY G. 1891: 114, KÁLMÁN 1961: 87), noha a szerb-horvátban megtaláljuk férfinévként is, vö. szb.-hv. *Běla*, *Bjěla* szn. (MARETIĆ 1886–1887: II, 82).

Egyes magyarázatok szerint a régi magyar *Bél* személynév *-a* képzős származéka, melynek így ’belső rész, szív’ jelentése lehetett (KÁLMÁN 1961: 87, a képzőre lásd SZEGFÜ 1991: 251). E magyarázatnak némileg ellentmond, hogy a 11–13. században négy magyar király is viselte ezt a nevet, márpedig az uralkodói osztály magyar közszóból alakult névválasztása nem volt szokás.

Más elgondolás szerint török eredetű névről van szó, vö. kun *bil* ’élesít’ ige, melynek jelentése ’előkelő vagy élesítő’ (NAGY G. 1891: 114, LADÓ-BÍRÓ 1998), ehhez azonban török személynévi alapot nem lehet kimutatni, de lásd tör. 7–8. sz.: *Belä-turyma* szn. (RÁSONYI–BASKI 2007: I, 142).

Az Árpád-kori magyarországi oklevelekben gyakran előfordul a név, legkorábbi adatai már a 11–12. században jelentkeztek; vö. [1046]/XII–XIV.: *Bela*, +1086: *Bela*, [1117]/XII.: *Bela*, 1131: *Bela*, 1131–1141: *Bela*, 1137: *Bela*, 1138/1329: *Bela* stb. (ÁSz.).

Pasca [páska ~ paszka ~ ?pásza]

„In villa Fotud [...] iobagiones ecclesie [...] filius Horgid, **Pasca**, cum filiis suis Bed, Pouca, Riba (Ribba); curiferi: f-i Zeud (Zeund), Micus cum f-is suis, **Pasca**, Thexa (Texe), frater eius, Lucus; Vdornici de Mortus [...] f-us Nemthe (Nemteh), **Pasca**, Wolter (Wolterh)” (PRT. 10: 510, 511, 512).

Elképzelhető, hogy a személynév a szlávból került a magyarba, vö. le. 1399: *Paszka*, 1470–1480: *Paszka* szn. (SISNO. 4: 198, lásd még FNESz. *Páskaháza*, MIKLOSICH 1927: 84). Az átvett alak [páska ~ paska] ejtésű lehetett.

Esetleg feltehető, hogy a *Pasca* névalak a latin *Paschasius* személynévből alakult rövidüléssel, de míg az Árpád-kori magyarországi oklevelekben a *Paschasius* ~ *Pascasius* ~ *Paskasius* névnek néhány említését találjuk csak, addig a *Pasca* ~ *Pascha* ~ *Paska* névforma meglehetősen gyakori volt (ÁSz.), így ez az elképzelés kevésbé valószínű.

Másrészt egy feltételezett, de nem adatolható magyar *pászka* 'húsvét' jelentésű közszóból is alakulhatott a személynév. A lexéma a latin *pascha* 'keresztény húsvét' szóból származik, mely a gör. *πάσχα* 'húsvét' átvétele. A TESz. szerint 'húsvét' jelentésre utalnak az 1214/1550: *Pasche* és az 1216/1550: *Pascham* személynévek, melyek a magyar *Húsvét* személynévekkel állíthatók párhuzamba, esetleg azok fordításai lehetnek. Az Árpád-kori személynévtár az említett nevekkel azonosnak véli a *Pasca* névformát is (ÁSz.). A magyarázatot gyengíti, hogy ebben a jelentésben a magyarban e közsóra nincs adatunk; 'húsvéti kalács, macesz stb.' jelentésben pedig csak a 18. századtól fordul elő (TESz.).

FEHÉRTÓI mintegy kéthasábnyi terjedelemben közli az etimológiaiilag összetartozó *Pasca*, *Pascha*, *Paska* címszavak alatti névformákat. A legelső említések az 1211. évi oklevélből valók (ÁSz.). A személynév helynévben is szerepel, vö. 1318: *Paschaha* (FNESz. *Páskaháza*).

A *Pasca* név [*pásza*] olvasata nem tűnik valószínűnek. Noha a 13. században *e* és *i* előtt az *sz* hangnak szokásos jelölése volt az *sc* jel, a Tihanyi összeírásban ez csak szórványosan jelenik meg. GÁCSER mindössze öt esetben tartja ezt a betűkombinációt *sz* hangértékűnek, vö. fg. *Scentis* ~ h. *Sentus* szn.; *Scesun* szn.; *Scimis* szn.; szóközépen *u* előtt kétszer: *Boscu*, *Boscut* szn. (GÁCSER 1941: 10).

Tichon [*tixon*(y) ~ *tixan*(y)]

„In villa Ozoufeu [...] sunt agricole [...] filii **Tichon**, Hythe cum filio suos Bod” (PRT. 10: 505).

A személynév etimológiájával kapcsolatban többféle elképzelés is felmerült a szakirodalomban. Általános vélekedés szerint a *Tihany* személynévünknek egy szláv köznévi előzményű (a *tichъ* 'csendes, nyugodt' + *-(o)ń* ~ *-(o)nb* szláv képző) szláv személynév lehet az alapja (ŠMILAUER 1970: 181, HOFFMANN 2010: 44–45). Az előzményül szolgáló szláv személynévhez, vö. cseh *Tichoň* szn. (SVOBODA 1964: 161) (vö. FNESz, *Tihany*, MIKLOSICH 1927: 106, MELICH 1903–1905. 1/2: 129).

Egy újabb felvetés szerint a személynév görög eredetű, és a görög *Τύχων* névből származik. A görög személynév alapja a görög *τυγχάνω* ige származékából alakult görög *τυχών* igenév, melynek jelentése '(aki) célba ért; (aki) célba talált' → 'sikeres; szerencsés; boldog'. Az oklevélben szereplő helynév és személynév így a bazilita monostor védőszentjére, Ciprusi Szent Tükhónra utal (SZENTGYÖRGYI 2010: 388–389).

Az Árpád-kor egyetlen magyar *Tihany* személynévi adata az 1211-es birtokösszeírásból származik (ÁSz.). Az oklevélben említett földműves a Tihany településsel szomszédos Aszófőn élt, így nem zárható ki az a lehetőség sem, hogy a személynév közvetlenül a helynévből ered. (A helynévi eredetű személynévekről lásd még a **Bihor** szócikkében is.)

Vid ~ Wid ~ Vuid ~ ?Huid [vid], *Widu* [vidu], *Vida ~ Wida* [vida], *Vide ~ Videh* [vide]

„In villa Udori [...] sunt ioubagiones [...] filius Milost, Pentec (Pentuc) cum filiis suis, Wnoca, Huceh, Mouroz, **Wid**, Honus; In villa Pechel [...] vdornici: filius Pond, **Vid** cum filiis suis Rada (Wgod, Chemeh); In villa Aarach [...] vinitores [...] Mortum cum filiis, Tompa et Petur, German, **Vid**; In villa Fuzegy [...] vdornicij [...] filius **Vid**, Thomas” (PRT. 10: 504, 506, 512); „In villa Fuzegy [...] agricoloe [...] Culessed cum filio Symou (Simoun) filius **Vida**, **Huid**” (PRT. 10: 513); „In villa Zamthou [...] vndornicij! [...] filii Johannis (**Vid**) cum filiis suis **Vid**, Laurentio, Thompa, Zeuleus, Reke, Toppa; In villa Thurkh [...] ioubagiones ecclesie [...] filius Wuosos, Michy (Wosos, Mici) cum filiis suis **Vuid** (**Wid**), Wasard” (PRT. 10: 515); „[In Tychon] [...] pistores [...] filius **Wida**, Mog” (PRT. 10: 504); „In villa Fuzegy [...] ioubagiones [...] filii Nulod, Vnoca (Hunoca) cum filiis suis Queueric (Keueric), **Videh**; In villa Thurkh [...] vdornici [...] filius Tupoz, Codou cum filiis suis Quene, **Vide**, Leguine, Coda (Choda) cum filios suo Tiuan (Tiwan)” (PRT. 10: 512, 515); „[In Tychon] artifices [...] filius Buhte, Bogar, filius Boda, Mihal cum fratre suo Martino et filio suo **Widu**” (PRT. 10: 503).

A személynevek valószínűleg szláv eredetűek. A különböző szláv nyelvekben meglévő *Vid* személynév a latin *Vitus* személynévből származhat, vö. le. 1222: *Wido* szn. (SISNO. 6: 54–55), szb.-hv. *Vid*, *Vide* szn. (GRKOVIĆ 1977: 52), szlov. *Vid* szn. (vö. SLÍZ 2011. *Vitus*, MELICH 1903–1905. 1/2: 208). A magánhangzóra végződő névformák tövéghangzós (*Widu*) vagy *-a/-e* (*Vida*, *Vide*) képzős magyar — esetleg szláv — fejlemények lehetnek. HAJDÚ szerint ezek az alakok a *Vitus*-ból a magyar nyelvben is létrejöttek (2010: 505). FEHÉRTÓI a Tihanyi összeírás *Huid* névformáját a *Vid* szócikk adatai között sorolja fel személynévtárában (ÁSz.). Ez esetben a szókezdő *h*-nak nincs hangértéke, csupán helyesírási sajátoságként értékelhető. Szó elején, mássalhangzó előtt is előfordul a Tihanyi összeírásban ilyen hangérték nélküli *h* betű, [v] hangot jelölő betű előtt esetleg még egy esetben: *Hvic* (< *Vik* < *Viktor*) (MOZGA 2015: 165).

A személynév különböző morfológiájú alakokban gyakran jelentkezik az Árpád-kori hazai oklevelekben, vö. pl. [XI.]/Krón., 1202–1203/1500 k., 1213/1550: *Vid*, [1071]/KrónKomp.: *Vyd*, 1138/1329, 1206–1218: *Wid*, +1135/+1262/1566: *Wyda*, 1202–1203/1500 k., 1221: *Vida*, 1216/1550: *Vidam*, 1221/1550: *Vidu* stb. (ÁSz.). FEHÉRTÓI az Árpád-kori oklevelekben gyakran feltűnő, a *Vidus* címszó alatt felsorolt névformák és a fent említett névalakok között nem jelez kapcsolatot (ÁSz.). A személynevekből metonimikus névadással többfelé is keletkeztek helynevek, vö. 1298: *Wyd* (KMHsz. 1: 199, FNESz. *Tiszavid*), 1456: *Wyd* (FNESz. *Nemesvid*), 1313: *Wyd* (FNESz. *Hajdúvid*); összetétellel 1335: *Vydafalua* (FNESz. *Videfalva*).

Vitu [vitu]

„In predio Mortua piscatores [...] filius **Vitu**, Ilbad (Ilbad), filius Sumad, Veynus” (PRT. 10: 509).

A személynév végső soron minden bizonnyal a latin *Vitus* személynévre megy vissza, melynek azonban teljes formáját megtaláljuk a régi szláv nyelvekben is, így a szláv átvétellel is feltétlenül számolnunk kell. Talán a szláv *Vit*, *Vito* név alakok lehettek az oklevélbeli *Vitu* névnek a közvetlen forrásai, de előzményeként a szláv *Vitomer*, *Vitoslav* nevek is szóba jöhetnek, vö. le. 1190: *Vitus*, 1206: *Witus*, 1204: *Vito*, 1230: *Vito*, 1325: *Wit*, 1381: *Vit* szn. (SISNO. 6: 128–129), cseh *Vit* szn. (MIKLOSICH 1927: 41), északi szorb *Wit*, *Wito*, *Wita* szn. (SCHLIMPERT 1978: 155).

A személynév egyetlen ismert Árpád-kori magyarországi névadata az 1211-es birtokösszeírásban található (ÁSz.), de *-d*-vel is jelentkeznek hasonló névformák (ezeket lásd fentebb a **Widu**-hoz kapcsolódóan), s ezek között etimológiai kapcsolat is feltételezhető. FEHÉRTÓI viszont a *Vitu* és a *Vidu* címszó alatt felsorolt névalakok között nem jelez összefüggést (ÁSz.).

3.4. Minthogy az alábbi nevek esetében az olvasat is rendkívül bizonytalan, így a szláv etimológiai háttér meghatározása is meglehetősen esetleges.

Kuleh [külë ~ kulë]

„In predio Colon [...] agasones [...] filius Heim, Hagya (Heym, Hagia) et filii **Kuleh**, Johannes, Pous” (PRT. 10: 508).

A személynév talán szláv etimonra vezethető vissza, vö. le. 1379: *Cula*, 1383: *Kula*, 1393: *Cule* stb. szn. (SISNO. 3: 190–191), cseh *Kula*, *Kule* szn. (BENEŠ 1962: 244, SVOBODA 1964: 204). A szláv **Kul-* kezdetű nevek valószínűleg a latin *Nikolaus* név szláv változatainak rövidített formájából alakultak, vö. le. *Mikulasz* szn. (SISNO. 3: 498–499, ehhez lásd a **Micula** ~ **Micola** szócikket is). Más, kevésbé valószínű elképzelés szerint talán egy ’gömb, golyó’ jelentésű szláv közszó is lehet a személynév alapja, vö. le. *kula*, cseh *koule*, *kule* (SCHLIMPERT 1978: 72).

A Tihanyi összeírás jellemző sajátja, hogy helynévi és személynévi szórványaiban gyakran előfordul az *-eh* betűkapcsolat szóvégi helyzetben. E nevek nagy részénél a *h*-nak csak ortografikus szerepe van, hangérték nélküli. Másrészt jelölheti az *-õ* deverbális névszóképző *-ey* előzményét, illetve a finnugor eredetű *-ey* kicsinyítő képzőt is (vö. GÁCSER 1941: 25–27, KOVÁCS É. 2015: 58, MOZGA 2015: 172–173). Itt hangérték nélkül szerepelhet. A magyarba az *-e* végű szláv névforma kerülhetett át, ami esetleg hangrendi kiegyenlítődéssel palatális alakúvá vált.

A Tihanyi összeírás névemlítésén kívül még egy *Cule* névadatot ismerünk az Árpád-kori magyarországi oklevelekből (1138/1329: *Cule*), FEHÉRTÓI más nevekkel való kapcsolatát nem jelöli (ÁSz.).

Lehcu [ʔlěxü, ʔlěxkü, ʔlekü, ʔlécsü]

„In villa Pechel [...] vdornici [...] filius Mod, **Lehcu** cum filiis suis Lessud, Vtoy, Monchacj” (PRT. 10: 504).

A személynév olvasata és etimológiája bizonytalan. A névtest belsejében esetleg az oklevél gyakori *hc* betűkapcsolatát azonosíthatjuk, mely leggyakrabban *k* és *cs* hangértékben fordul elő a szövegben (MOZGA 2015: 160–161), valamint íráshibára is gyanakodhatunk *ch* betűkapcsolatot feltételezve, mely így *h* hangértékű is lehetett. Ez utóbbi esetben a személynév talán kapcsolatba hozható hasonló alakú szláv személynevekkel, vö. R. cseh *Lech* szn. (PROFOUS 1947–1960: II, 500), le. 1398: *Lech*, 1399: *Lech* stb. szn. (SĪSNO. 3: 237, vö. még FNESz. *Léh*), a Tihanyi összeírásbeli alak ez esetben véghangzós forma lehet.

Másrészről a Tihanyi összeírásban nagy számban előforduló *-eh* jelölésmóddal is számolhatunk — az oklevélben sokszor jelentkezik a *h* szóbelseji *e* után, mely gyakran csak helyesírási sajátosság —, ez esetben a név *Lekü* olvasatát feltételezhetjük. Ezt a lehetőséget a magyarországi oklevelekben fellelhető 1245: *Lekv* (ÁSz.) névadat támaszthatja alá.

Moraz [*moraz* ~ *morász* ~ *maráz*]

„[In Tychon] pelliparii [...] filius Fulbert, **Moraz**” (PRT. 10: 503).

A személynév feltehetően szláv eredetű, vö. szb.-hv. *Mārās*, *Maraz* szn. (FNESz. *Maráza*). Középkori szláv oklevélbeli előfordulását és a szláv név eredetét azonban nem ismerem.

Az Árpád-kori személynévtárban FEHÉRTÓI a *Maraz*, *Moraz* címszó alatt a Tihanyi összeírás névadatán kívül még nyolc Árpád-kori oklevélből említ adatokat, de más nevekkkel való etimológiai kapcsolatot nem jelez (ÁSz.).

4. Egyszerű szláv személynévből morfológiai változtatás (rövidülés és/vagy képzés) által alakult személynevek

Az etimológiákat itt is az eredeztetés valószínűségi foka alapján mutatom be.

4.1. Az első csoportba tartozó nevek szláv származtatása bizonytalan, mivel a nevek szláv személynévi háttere csak ritkán adathozható, és a nevek eredetét nem ismerjük.

Borotcu [*borotku*]

„In villa Fured [...] **Borotcu** et Erdeud, hii sunt agricole” (PRT. 10: 506).

Talán egy **Borot(u)* névformából alakulhatott (FNESz. *Borota*) *-k* képzővel (SZEGFŰ 1991: 251), vö. 1237: *Borotk* szn. (ÁSz.). A feltételezett alapnév egy szláv **Borut(a)* töre vezethető vissza, mely a *Borislav* stb. nevek rövidített formája (SCHLIMPERT 1978: 21), vö. cseh *Bořut*, *Bořuta* szn. (GEBAUER 1970: I, 87, SVOBODA 1964: 166); le. *Borut*, *Boruta* szn. (SĪSNO. 1: 224–225).

Az Árpád-kori magyarországi oklevelekben kizárólag a Tihanyi összeírásban fordul elő a *Borotcu* névforma, emellett 1237-ből találunk még egy *Borotk* adatot.

Képző nélküli, **Borot*, **Borut* változatok az Árpád-kori személynévtárban nincsenek (ÁSz.). KISS LAJOS a *Borota* helynév előzményeként a következő személynévi adatokat feltételezi: 1211: *Borotcu* szn. <: **Borot(u)* szn.; 1237: *Borotk* szn.; 1324: *Burita* szn. (FNESz. *Borota*).

Buna [bun(y)a]

„In villa Aarach [...] sunt pulsatores [...] filius Galli, **Buna** cum filio suo Alexio” (PRT. 10: 506).

A személynév eredete meglehetősen bizonytalan. Talán valamely — a szláv **buniti* ’ordít, lármázik’ jelentésű szóból alakult — szláv személynév az alapja, vö. szb.-hv. *Bun* szn. (GRKOVIĆ 1977: 48), cseh *Buň*, *Bun*, *Buň(a)* szn. (GEBAUER 1970: I, 117, SVOBODA 1964: 155, lásd még FNESz. *Bún*, MIKLOSICH 1927: 38). A magyar névforma ebből a magyar -a személynévképzővel alakulhatott (SZEGFÜ 1991: 251).

A Tihanyi összeírás névemlítésén kívül még öt hazai oklevélben fordul elő férfi- és női névként egyaránt az Árpád-korban; vö. 1199, 1202–1203/1550 k., 1231/1262, 1237–1240: *Buna*, 1283: *Buna* (*Bunna*) (ÁSz.).

Chenke ~ **Senke** ~ **Fenkeh** [csenke], **Cenkes** ~ **Chenkes** ~ **Chenkez** [csenkes ~ csenkesz], **Chencud** ~ **Cencut** [csenküd ~ csenkőd ~ csenküt], **Chenkeu** [csenkő]

„In villa Poposca [...] filius Monos, Fiacha cum filiis suis Huitol (Hiuotol), **Chenke**; In villa Sagh [...] sunt qui sales ecclesie solvunt: filii Ysyph (Isip), Petus [...] frater eius Nicus [...] frater eius tercius **Chenke** [...] quartus frater eius Cheke” (PRT. 10: 505, 512); „In villa Zamthou [...] vndornicij! sunt [...] filii Meegeu, Karasun (Karachen) cum filio suo Michaele, **Senke** (Micahele, **Fenkeh!**)” (PRT. 10: 515). | „In villa Fuzegy [...] sunt vdornicij [...] filius Gudus (Cudus), **Chenkez** cum filio suo Kerus; In villa Gamas [...] sunt agricolee [...] filius **Chenkes** (filii **Cenkes**) Pentuc et fratres sui Theke (Ceke), Boda, Chet (Cet)” (PRT. 10: 512, 514). | „In predio Colon [...] sunt agasones [...] filius **Chencud**, Thecu (**Cencut**, Tehcu) cum filio suo Wosa (Wossa)” (PRT. 10: 508). | „In villa Fured hii sunt exequiales: filius Kauseud (Keseud), Vrbana cum filiis suis Beneduc et **Chenkeu**” (PRT. 10: 506).

Talán szláv eredetű személynévből származhatnak a címszóban felsorolt oklevélbeli alakok, vö. le. *Czenek* szn., *Czenko* szn. (SISNO. 1: 369, SLÍZ 2011. *Chenc*), de figyelembe kell venni, hogy a lengyel személynévi példák a 14–15. századból valók. Az oklevél idézett névformái a szlávból a magyarba átkerült névből magyar -e, -s, -d ~ -t és -ő személynévképzőkkel jöhettek létre.

A Tihanyi összeírásban a *cs* hang jelölésére a *c*, *ci*, *s*, *f*, *ch* és *hc* jelek voltak használatosak. A *ch* a *cs* hang általános jele volt, de az oklevélben a *c* ~ *ch* jelölés ingadozást mutat (bővebben lásd a **Cem** alatt). Az *s*, *f* jel *cs* hangértékben a 13. században csak szórványosan fordul elő, de a Tihanyi összeírás több névadatában is ilyen jelölést alkalmaznak (bővebben lásd a **Cheke** alatt). Az Árpád-kori

személynévtár is azonosnak tartja a *Chenke* és a *Senke* (*Fenkeh*) névalakokat (ÁSz.). Az oklevélben az *f* betűt viszont kizárólag *f* hang jelölésére használták (vö. GÁCSER 1941: 13), így a fogalmazványban lejegyzett *Fenkeh* alak bizonyára íráshiba lehet, amit az *f* és az *f* betűk paleográfiai hasonlósága okozhatott.

HAJDÚ MIHÁLY a *Csenki* családnévvel kapcsolatban megjegyzi, hogy annak alapszava az Árpád-korban igen gyakori *Chenk*, *Chenke*, *Senke* személynevünk. A *Csenke* személynév az egyik lehetséges magyarázat szerint egy **Csen* töből — ez HAJDÚ szerint létrejöhetett a délszlávban bármely *Sta-* ~ *Ste-* ~ *Sto-* kezdetű keresztnévből — alakulhatott *-ke* képzővel. Más elképzelés szerint a magyar *cseng* hangutánzó ige lehet a személynév kiindulási alapja (2010: 118).

A *Chenke*, *Csenkes* személynevek már a 12. századtól adatolhatók; vö. 1138/1329: *Cenke*, *Chenkes*, *Cenkes*, és az Árpád-korban gyakran feltűnnek az oklevelekben (ÁSz.). A *Chenkeu* személynév egy, a *Chencud* személynév pedig két további oklevélben fordul elő, míg a *Chenk* személynevet hat forrásban említi az Árpád-kori személynévtár (ÁSz.).

Strab [sztrab]

„In villa Thurkh [...] sunt vdornici [...] filii **Strab**, Karasun, Cysveth (cum filio suo Chuswet), frater eius Mochy (Moci) cum filio suo Kyrecy (Kyreu), tercius frater eius, Keled cum filiis suis Cheke (Ceque), Sumos” (PRT. 10: 515).

A személynév talán kapcsolatba hozható a szláv **Starbiš* személynévvel, lásd még le. 12–13. sz.: *Strobis* szn. (SISNO. 5: 221). A szláv személynév alapja az ósszláv **storb-* 'erős' jelentésű szó (SCHLIMPERT 1978: 131). A *Strab* névalak hangtani jellegét a szláv nyelvek egy részében bekövetkező mássalhangzó közti *or ~ ar > ro ~ ra* típusú likvidaatvetés (*tort > trot*) magyarázza; vö. *kárl > král*.

A személynév egyetlen ismert Árpád-kori magyarországi említése az 1211-es birtokösszeírásban található (ÁSz.).

4.2. Az alább tárgyalt nevek szláv és más nyelvbéli származtatása is számításba vehető, de a legtöbb esetben a felvetődő lehetőségek között valószínűségi fokozatokat nem tudunk felállítani.

Cheke ~ Ceke ~ Ceque [cseke], **Chekud ~ Cekud ~ Sekud ~ Scechund** [cseküd], **Chekes** [csekes], **Chekeu ~ Cekeu** [csekő]

„In villa Ozoufeu [...] sunt vinitores [...] filius Feleh, **Cheke**; In villa Poposca [...] sunt exequiales: filius Keueh, Zorida, cum filiis suis **Cheke**, Paul, Bota; In villa Aarach [...] sunt pulsatores [...] filius **Cheke**, Aianduc” (PRT. 10: 505, 506); „In villa vero Vazil [...] sunt servi: filii Karasun (Karachon), Chikireu (Chiqiteu), **Cheke**; In [...] villa [...] Belen [...] sunt iobagiones [...] **Cheke** filius Fosca (Foca); In predio Colon [...] sunt ioubagiones: filii **Cheke**, Petur; filius **Cheke** (**Ceke**), Tjuan (Tiuan)” (PRT. 10: 507, 508); „In villa Beseneu [...] sunt agasones [...] f-us **Cheke**, Buine cum f-is suis; In villa Sagh [...] sunt qui sales ecclesie solvunt [...] **Cheke** cum f-is suis Accentus (Acentus); In villa Igol [...]

sunt servi: filius Wendech, Petur cum filiis suis Chyma, **Cheke**” (PRT. 10: 510, 512); „In villa Supoc [...] sunt vdornicij [...] f-us Heud (Ehud), **Cheke**; In villa Boclar [...] sunt vdornici: f-i Georgii, **Cheke**, Paulus; In villa Gamas [...] sunt vdornici [...] filiis Micolaus, **Ceke**, Buhte [...] isti sunt agricoloe [...] filii Suge, **Cheke**, Symon” (PRT. 10: 513, 514); „In villa Thurkh [...] sunt vdornici [...] Keled cum filiis suis **Cheke (Ceque)** Sumos; [...] Petrus cum filiis suis Mica, **Cheke (Ceque)**; filius **Cheke (Ceque)**, Deus cum filio suo Pet; sunt vinitores ecclesie [...] filius Vzd, **Cheke (Ceque)** cum filiis suis” (PRT. 10: 515); „In villa Zeuleus [...] servi ecclesie [...] Chetur (Cheter), Heleh!, Coza cum filio suo Johannes et Johanca (Joanca), **Ceke** cum filiis suis” (PRT. 10: 516). | „In predio Colon [...] sunt servi [...] filius **Chekud**, Eguche (**Cekud**, Eguiceh); In villa Thurkh [...] sunt joubagiones ecclesie [...] filii **Secud (Scechund)**, Fita, Resch (Rescu)” (PRT. 10: 508, 515). | „In predio Colon [...] sunt agasones: filius Wros, Chemos, cum filiis suis Vosud, Liuci et frater eius **Chekes** cum filiis suis Woda, Sombot” (PRT. 10: 508). | „In [...] villa [...] Belen [...] sunt ioubagiones: Yroslau, **Chekeu** cum filiis Toma, Mana (Matica); In villa Fuzegy [...] sunt exequiales [...] filius **Chekeu**, Demeu cum filio suo Beneduc (Benehdud); In villa Gamas [...] sunt agricoloe [...] Semchi cum filiis suis Thoma, **Chekeu** (Toma, **Cekeu**)” (PRT. 10: 507, 513, 514).

Az oklevél helyesírási sajátosságai azt mutatják, hogy a címszóban felsorolt nevek mindegyikénél lehetséges a *cs*-vel való olvasat, ugyanis az oklevélben a *cs* hangot *c*, *ci*, *s*, *f*, *ch*, *hc* jelekkel egyaránt jelölik. A fogalmazvány *c* jeleit a hitelesített példányban gyakran *ch*-ra javították, vö. hp.¹ *Chekeu* ~ fg. *Cekeu*, hp. *Chekud* ~ fg. *Cekud*, hp. *Cheke* ~ fg. *Ceke* stb. A jelenség az oklevél több személy- és helynévi adatánál jelentkezik, vö. hp. *Chemeh* ~ fg. *Cemeh* szn., hp. *Beche* ~ fg. *Bece* szn., hp. *Buncheu* ~ fg. *Benceu* szn., hp. *Aarach* ~ fg. *Araci* hn., hp. *Bychachi* ~ fg. *Biccaci* hn. stb. Az *s*, *f* jel *cs* hangértékben a 13. században csak szórványosan fordul elő, de a Tihanyi összeírás több névadatában is ilyen jelölést alkalmaznak, vö. hp. *Karasun* ~ fg. *Karachon* szn., *Bolsou* szn., *Supoc* hn. stb. (vö. GÁCSER 1941: 12–13), és az Árpád-kori személynévtár is azonosnak tartja a *Chekud* ~ *Cekud* és a *Secud* ~ *Scechund* neveket (ÁSz.).

A személynevek etimológiája többféleképpen is magyarázható. Elképzelhető, hogy szláv eredetű személynév az alapszavuk; vö. szb.-hv. *Ček* szn. < **Čekan* szn. (MARETIĆ 1886–1887: II, 71), cseh *Ček* szn. < R. *Čěk* szn. (FNESz. *Szatmár-cseke*, MELICH 1904: 315–316). Az Árpád-kori személynévtárban a *Chek*, *Chec*, *Cek* címszó alatt a feltehető szláv névelőzménnyel megegyező személynévalakokat is megtaláljuk, vö. [1210], 1255, 1259: *Chek*, 1255: *Cek*, 1292: *Chec* (ÁSz.). A Tihanyi összeírásban szereplő *Cseke*, *Cseküd*, *Csekes*, *Csekő* személynévek a

¹ Az oklevél hitelesített példányát a *hp.*, fogalmazványát az *fg.* rövidítéssel jelölöm.

szláv eredetű *Csek* névből *-e*, *-d*, *-s*, illetve *-ő* képzővel alakulhattak a magyar nyelvben (a képzőkhöz lásd SZEGFŰ 1991: 251). A *Csek* személynévből alakult személynévi származékok más Árpád-kori oklevelekben is feltűnnek; vö. **Cseke**: +1086: *Sekeh*, 1138/1329, 1184, 1222: *Ceke*, 1181/XVI., 1198, 1226/1229: *Cheke*, 1201: *Seke* stb., **Cseka**: 1212, 1215/1550, 1219/1550, 1237–1240, 1251: *Cheka*, 1165, 1226/1296: *Ceka*, 1171, 1215/1550: *Ceca* stb.; **Csekes**: 1138/1329: *Cekes*, 1198: *Chekesc*, 1230: *Chekes* stb.; **Cseked**: 1230: *Ceked*, 1240: *Cheked*, 1138/1329: *Ceket* stb., **Cseküd**: 1281/1347: *Chekud*, 1282: *Checud*; **Csekő**: 1212: *Chekeu*, 1222, 1247 k.: *Cekeu*, 1279: *Chekev*, 1291: *Chekew* stb. (ÁSz.).

Más elképzelés szerint a *Cseke* személynév a magyar népi *csövik* ~ *csefik* 'növésben elmarad' *-e* képzős folyamatos melléknévi igenévi származékából alakult (vö. FNESz. *Szatmárcseke*, HAJDÚ 2010: 116, SLÍZ 2011). Az igéből más igenévképzővel alakulhattak továbbá a *Csekő* névformák is. Ez az eredetetés azonban nem ad magyarázatot a *Csek*, illetőleg a *Csekes*, *Cseked* névformákra.

HAJDÚ szerint ugyanakkor az is lehetséges, hogy mivel bármely *Šte-* kezdetű keresztnévből (pl. *Štefan*) a délszlávban *Če-* (*Cse-*) kezdetű alakváltozatok keletkeztek, azok ilyen formában kerültek be a magyarba. A névadaptáció során első szótagjukra rövidülve, különböző képzőkkel keletkezhetek aztán a *Cseka*, *Cseke*, *Csekó*, *Csekő* stb. nevek (HAJDÚ 2010: 117).

Az itt említett magyarázatok közül egyik sem zárható ki. A névbokor elemeinek gyakorisága esetleg azt is megengedi, hogy az egyes névformák mögött többféle etimológiai háttér, többféle alakulásmód is meghúzódhatott.

Az Árpád-kori magyarországi oklevelekben — ahogyan a fenti példák is mutatják — igen gyakran előfordulnak az egyes névformák (ÁSz.), az Anjou-korból viszont mindössze egyetlen adatunk van a személynévre: vö. 1337: *Cheke* (SLÍZ 2011). Családnévi funkcióban a *Csek*, *Cseke*, *Cseked*, *Csekes*, *Csekő* személynevek a 15. század elején tűnnek fel, és a későbbi századok folyamán is végig adathozhatóak; vö. 1469: Anthonius *chek*, 1400, 1401: Blasium *Cheke*, 1417: *Cheke*, 1551: *Czeke*, 1713: *Cseke* Tamas stb.; 1525: *Chyeked*; 1568: *Chekes*, 1593/?: Mathaeus *Csekes*, 1663: Joannes *Czekes* stb.; 1429: *Chekew*, 1433: *Chekew*, 1522: Andreas *Cheko*, 1720: Casparus *Csekő* stb. (RMCsSz.).

Cem [*csem*], **Cemma** ~ **Chemma** ~ **Chema** [*csemá*], **Chemeh** ~ **Cemeh** [*cseme*], **Chemata** [*csemata*], **Chemorog** [*csemoróg* ~ *csemorógy* ~ ?*csemörög*], **Chemén** [*csemény* ~ *kemény*], **Chemud** [*csemüd*], **Chemos** [*csemos*]

„In villa Aarach [...] sunt pulsatores [...] (filius) Zegen, Zacharias (cum filiis suis) **Cem** et Chom” (PRT. 10: 506). | „In villa Kecu [...] sunt exequiales [...] **Cemma** (**Chemma**) cum filiis suis Bozur, Florianus, Bot; In villa Aarach [...] sunt pulsatores [...] filius Etcu (Ettu), **Chema**” (PRT. 10: 506). | „In villa Bese-neu [...] sunt agasones [...] Celey cum filiis suis, **Chema**, **Chemata**, **Chemorog**” (PRT. 10: 510). | „[In Tychon] [...] sunt vdornici [...] filii Marcelli, **Chemeh** et

Chala; In villa Pechel [...] sunt vdornici: filius Pond, Vid cum filiis suis Rada [Wgod, **Chemeh**, filius Rada], Keregus; In villa Zamthou [...] vndornicij! [...] filii **Chemeh (Cemeh)** Zongud [...] et fratre Molvd cum filio suo Vaasar” (PRT. 10: 504, 515). | „In villa Beseneu [...] sunt aratores: filius Gurab, Heles cum filiis suis Cumou, **Chemen** cum filiis suis et Sentus frater eorum (Cunou cum filiis suis **Chemen**, frater eius Sentus)” (PRT. 10: 510). | „In villa Beseneu [...] sunt curriferi [...] filius Mogd, **Chemud**” (PRT. 10: 510). | „In predio Colon [...] sunt agasones: filius Wros, **Chemos** cum filiis suis Vosud, Liuci et frater eius Chekes cum filiis suis Woda, Sombot; In villa Fuzegy [...] hii sunt pulsatores: filius Nirteu, Retei (Retehi), filius **Chemos**, Chikuid (Cikuid)” (PRT. 10: 508, 513).

A Tihanyi összeírásban a *cs* hang jelölésére a *c*, *ci*, *s*, *f*, *ch* és *hc* jelek voltak használatosak. A *ch* a *cs* hang általános jele volt, de az oklevélben a *c* ~ *ch* jelölés ingadozást mutat. A fogalmazvány *c* jeleit gyakran javították a hitelesített példányban *ch*-ra; vö. fg. *Cemeh* ~ hp. *Chemeh* szn., fg. *Bunceu* ~ hp. *Buncheu* szn., fg. *Araci* ~ hp. *Aarach* hn. stb. (GÁCSER 1941: 12–13; további példákat lásd még a **Cheke** alatt is). Néha azonban az is előfordul, hogy a fogalmazvány *ch* jelét javítják a megpecsételt oklevélben *c*-re; vö. fg. *Chemma* ~ hp. *Cemma* szn.

A személynevek feltehetőleg szláv személynévre vezethetők vissza; vö. óle. *Ciema* ~ *Czema* szn., ócseh *Čemuslava* ~ *Čimislava* női szn. (vö. SLÍZ 2011. *Chem*, FEHÉRTÓI 1999: 46, GÉBAUER 1970: I, 166). Azonban a lengyel személynév legkorábbi adata is csak a 14. század végéről származik, vö. le. 1396: *Czema* szn. (SÍSNÓ. 1: 368–369). Az oklevélben egyszer említett *Cem* személynév, a fent említett valamely szláv név első szótagjára rövidült magyar *Csem* alakja lehet. A *Cemma* ~ *Chemma* ~ *Chema* ~ *Chemeh* ~ *Cemeh* nevek pedig ebből magyar *-a/-e* képzővel alakulhattak (vö. SZEGFŰ 1991: 251), de a *Csema* formák esetleg közvetlen szláv átvételek is lehetnek. FEHÉRTÓI a *Chem*, *Cem* címszó alatt az 1211. évi oklevélen kívül még két másik oklevélből említ tulajdonnévi adatokat; vö. *1244–1245: de genere *Chem* [...] cum villa *Chem* [...] iuxta silvam *Chem*, 1282: *Chem*. A *Chema*, *Chemma*, *Cema*, *Cemma* szócikkben a Tihanyi összeírás adatain kívül még kilenc hazai oklevélben jelennek meg a különböző névformák, legkorábbi adata a 12. századból való; vö. 1166: *Chemma*. A *Cheme*, *Chemeh*, *Ceme*, *Cemeh* címszó alatt a vizsgált oklevélen kívül még tizenegy oklevélben tűnnek fel a névalakok, legkorábbi említése 1210-ből való: *Ceme* (ASz.).

A valószínűleg szintén szláv eredetű *Chemata* név végén szláv *-ta* képzőt feltételezhetünk, mely szótagszerkezetét tekintve beleillik a 11–13. században nagy számban előforduló szláv *-eta*, *-ta*, *-te* képzős személynevek sorába, vö. *Cimata*, *Beneta*, *Benata*, *Bogeta*, *Boguta*, *Kaleta*, *Paleta*, *Saleta*, *Vacata*, *Talota*, *Taluta*, *Trebeta*, *Milata*, *Babita*, *Petreta*, *Rubeta*, *Šimeta*, *Valeta* stb. (MARETIĆ 1886–1887: II, 106, BENEŠ 1962: 88, FEHÉRTÓI 1995: 187, FEHÉRTÓI 1999: 51–52). E szerint a magyarázat szerint a név tehát a *Csem*, *Csema* nevekkel párhuzamosan,

közvetlenül kerülhetett át valamilyen szláv nyelv(ek)ből a magyarba. Emellett azonban szóba jöhet a név magyar közszóból való származtatása is. E szerint a magyar *csemete* '1. növényi hajtás, fiatal növény, 2. leszármazott, apró gyermek, ivadék, utód' szavunkat tekinthetjük a név forrásaként (vö. OklSz., EtSz., EWUng., TESz.). E magyarázat melletti érvként hozható fel, hogy az oklevél más helyén találunk olyan névalakot, melynek esetleg a magyar *csemete* szavunk lehetett az alapja, vö. 1211: *Cemete* (PRT. 10: 505). A közszó további személynévi adataira csak a 14–15. századtól találunk példát. A magyar etimológiai szótárak szerint a *csemete* közszó vitatott eredetű, mely vagy a népnyelvi *csuma* ~ *csima* 'rügy, zsenge hajtás, csomó' szóból alakult *-ta* képzőbokkal, vagy pedig olasz jövevényszó, vö. ol. *cimetta* 'ág hegye' (TESz.).

A *Chemorog* név talán az említett szláv személynévből való magyar *Csem(a)* névből alakult a nem túl gyakori *-rő* képzőbokkal (pl. *Gidrő* szn., vö. D. BARTHA 1958: 117) és *-g* vagy *-gy* képzővel (közszavaknál például *boldog*, és lásd esetleg *Kevereg* szn., vö. D. BARTHA 1958: 69, ÁSz.). A *Chemorog* név alapjaként a *csemer* ~ *csömör* 'egyfajta gyomormegbetegedés; bőr alatti csomó; lelki undor' magyar közszó is szóba jöhet, noha a TESz. csak néhány tulajdonnévi példát említ első adatai között; vö. 1135/1262/1566: ? *Chemer* hn., 1138/1329: ? *Simur* hn., 1221/1550: *Chumur* szn.

A *Chemata* és a *Chemorog* név az Árpád-kori nyelvemlékekben egyszeri névelőfordulásként jelenik meg a Tihanyi összeírásban. Ez megerősítheti azt a tényt, hogy az oklevélben szereplő besenyői lovászcsaládban hangalaki tekintetben összecsengő módon (lásd *Chema–Chemata–Chemorog*) megnevezett testvérek neve talán közös töre vezethető vissza (vö. PAIS 1966: MOZGA 2016: 73–74).

Elképzelhető, hogy az oklevél *Chemud* és *Chemos* névformái is az említett *Csem* személynévből alakultak *-d* és *-s* képzővel. Az Árpád-korban a *Chemud* névforma kizárólag a Tihanyi összeírásban fordul elő, a *Chemos* névre még egy további oklevélből találunk említést (ÁSz.).

Kis valószínűséggel az oklevélben kétszer előforduló *Chemen* személynév is származtatható esetleg az itt tárgyalt *Csem* névből (az *-n(y)* képzőre lásd SZEGFŰ 1991: 251), de tarthatjuk ezt a magyar *Kemény* személynév variánsának is. Ugyan szó elején *k* hangértékben a *k*, *c*, *ch* és *qu* jelek körülbelül egyforma arányban szerepelnek, de GÁCSER szerint a *ch* jel palatális hang előtt csak egyszer fordul elő; vö. *Cuchen* szn. (PRT. 10: 513, lásd 1941: 8). A Tihanyi összeírásban a *Kemény* személynév *-d* képzős alakja is megtalálható; vö. *Kemend* szn. (PRT. 10: 507). Az Árpád-kori személynévtár a *Chemen* névformára még két további oklevélből közöl adatot, de a *Kemen*, *Kemend* nevekkal való esetleges összetartozását FEHÉRTÓI nem jelöli (ÁSz.).

Chepes [csépes]

„In villa Fuzegy hii sunt joubagiones: filii Opus, **Chepes**, Chedeh, Paul, Adrian” (PRT. 10: 512).

A latin *Stephanus* személynév szláv nyelvi alakja — vö. cseh *Štěpán* szn. (SVOBODA 1964: 179), le. *Szczepan* ~ *Stepan* ~ *Czepan* szn. (SISNO. 5: 284–287, lásd még FNESz. *Csépánfalu*, EtSz. *Csépán*, MELICH 1903–1905. 1/2: 173–175, B. LŐRINCZY 1962: 15), ami a magyarba *Csépán*-ként adaptálódott —, az Árpád-korban igen gyakori használatú személynév volt. Ebből rövidüléssel alakult a *Csep* névforma, vö. *Chep* ~ *Ceph* ~ *Cheph* szn. (ÁSz.). A *Chepes* személynév e rövidült alakok -s képzővel továbbképzett formája lehet (vö. RMCsSz. *Csépes*).

Emellett elképzelhető, hogy egy ősszláv *čepъ többől alakult — vö. cseh *čep*, le. *czop*, szb-hv. *cép*, blg. *čen* — ’csép, bot, husáng, cséphadaró’ jelentésű szóból közvetlenül szláv személynév is létrejött, vö. cseh *Čep* szn. (SVOBODA 1964: 198, lásd még FNESz. *Csép*, SCHLIMPERT 1978: 30, KNEZSA 1974: 125–126, TESz.), ami azt jelenti, hogy a *Csep* ~ *Csép* személynév esetleg szláv jövevénynév is lehet. A továbbképzése viszont ez esetben is a magyar nyelvben következett be. A szláv szó *csép* formában ’magnak a kalászból vagy hüvelyből való kiverésére használható eszköz’ jelentéssel a magyarba is átkerült, így az is fölvethető, hogy a *Csépes* személynév a magyar *csép* közszó -s képzős származéka.

Az egyetlen ismert Árpád-kori magyarországi névadat az 1211-es birtokösszeírásban jelentkezik (ÁSz.), de később a személynév családnévként is tovább élt; vö. 1450: Stephano *Chepes*, 1459: Lucam *Chepes*, 1470: Francisco *Chepes*, 1479: Petrus *Chepes* stb. (RMCsSz. *Csépes*).

Mache [macse] ~ ? **Maca** [macsa], **Mocchi** ~ **Mochi** ~ **Moci** ~ **Mochy** [macsi ~ moci ~ moki]

„In villa Fotud [...] piscatores filii Mihal, Emus cum filio **Mache**, frater eius Vued, cum filiis suis Thica, Thiuan, Keuse, Serdehet tercius frater eius Comus” (PRT. 10: 511). „In villa Thurkh [...] joubagiones ecclesie [...] filius Medue (Medue), Micula cum filio suos **Maca**” (PRT. 10: 515). „[In Tychon] filii ancillarum [...] filii Susanne, Bos cum fratre suo **Mochi**; In villa Ozofeu [...] agricole [...] Nemuogy et filii sui, **Mocchi**, Bunchi; In villa Fotud [...] piscatores [...] filius **Mocchi**, Choma cum filio suo (Bodus), Zorida” (PRT. 10: 504, 505, 511); „In villa Gamas [...] ioubagiones [...] filius Cuchen, Cosma cum filiis suis Jacobo, **Mochi**; in eadem villa Gomas [...] agricole [...] filius Kesseg, Pentuc [...] frater eius Chomos cum filio suo **Mochy (Moci)**” (PRT. 10: 513, 514); „In villa Theluky [...] vinitores [...] filius **Mochi**, Fochas (**Moci**, Fotas); In villa Thurkh [...] vdornici [...] filii Strab, Karasun, Cysveth (cum filio suo Chuswet), frater eius **Mochy (Moci)** cum filio suo Kyrecy (Kyreu)” (PRT. 10: 514, 515); „In villa Thurkh [...] fabri ecclesie: filii Welprit, **Moci** que cum filio Egydio et fratribus suis, Stephano et Boxa (Bocsa) cum filiis suis Vnca (Vnuca) et fratres eius” (PRT. 10: 515).

A nevek eredete nem tisztázott. Elképzelhető, hogy szláv eredetű személynévből lehet őket magyarázni (FNESz. *Macs*), vö. cseh R. *Mač* szn. (SVOBODA 1964: 138), le. 1470–1480: *Matthiam* dictum *Macz* szn., esetleg 12. sz.: *Moc* szn. (SĪSNO. 3: 351, 540). A magyar személynevek egy a magyarba átkerült *Macs* ~ *Mocs* névformából alakulhattak *-a/-e*, illetve *-i* képzővel.

A fenti magyarázat mellett elképzelhető az is, hogy a latin *Matheus*, *Matthias* személynévből rövidüléssel és *-csa* ~ *-cse* képzővel jött létre az első két névváltozat a magyarban; vö. *Paulus* > *Pacha* ~ *Pocha* (FNESz. *Pacs*), *Laurentius* > *Leusa*, *Anna* > *Ancha*, *Magdalena* > *Magycha*, *Egidius* > *Eguche* stb. (B. LŐRINCZY 1962: 22).

A név tövében esetleg az ismeretlen eredetű, de korai adatolású *makk* 'a tölgyfa termése' szót is kereshetjük, e szóban a szóvégi hosszú *-kk* későbbi nyúlás eredménye (TESz., TERESTYÉNI 1941: 28, OklSz.). A Tihanyi összeírásban a *k* hang *ch*-val való jelölése elsősorban veláris hangok előtt és szóvégen fordul elő, de a fogalmazvány *c* és *k* jelét a hitelesített példányban gyakran *ch*-val írták át, vö. fg. *Moci* ~ hp. *Mochi* (GÁCSER 1941: 8–9). Ez esetben feltehető a személynév *k*-val való olvasata is.

Az Árpád-kori magyarországi oklevelekben még tizenegy *Macha* formájú névadatot találunk; vö. 1181/XVI., 1237, 1257, 1267/1380, 1295: *Macha* stb., a *Maca* pedig még két további oklevélben fordul elő; vö. 1165: *Maca*, 1248: *Maca* (ÁSz.).

Az Árpád-kori személynévtár a *Mochi*, *Mocchi*, *Moci*, *Mouchi* címszó alatt a Tihanyi összeírás névemlítésein kívül csak néhány további névadatot sorol fel; vö. 1208/1359: *Mocy*, +1214/1334: *Mochy*, 1219/1550: *Mouchi*, 1237: *Mochy* (ÁSz.). Ezekon kívül a Tihanyi összeírásban *Moc*, *Mochu*, *Mocud* nevű személyeket is említ.

Sycu [*sziku* ~ *siku*]

„In altera vero nomine Belen isti sunt ioubagiones [...] Buz filius Sebeh, cum filio Lamberto, frater eius **Sycu**, cum filiis Vrbano, Jacou et Elmeg” (PRT. 10: 507).

A személynév eredete bizonytalan. Talán az oklevélben is említett *Sicula* személynév rövidített alakja (ennek eredetét lásd fentebb). Ez esetben a szláv eredetű magyar névből a magyar nyelvben egy rövidített névforma is keletkezett.

Másrészről a személynév a latin *Sixtus* (magyar nyelvbeli használatához lásd 1103>XVIII.: *Sixtus*, 1111: *Syxt(us)*, 1113: *Syxt(us)*, 1118/XIV.: *Sixtus*, 1211: *Syxt*, 1220/1550: *Sixtus* stb., ÁSz.) személynév rövidült alakja is lehet.

Ritka személynév lehetett az Árpád-korban, a Tihanyi összeíráson kívül még három oklevélben említenek ilyen nevű személyeket; vö. 1138/1329: *Sciku*, 1208/1359: *Siku*, 1213/1550: *Sicu* (ÁSz.).

Vidikes [*vidikes*]

„In predio Colon [...] servi [...] filius Sumos, **Vidikes**, Ludeh, Ditmar (Detmar) cum filiis suis, Hosued, Zotur” (PRT. 10: 508).

A személynév talán a *Vid* személynévből (erre lásd fentebb a *Vid* alatt) *-ek* képzővel alakult szláv *Videk* névből származik, vö. szb.-hv. *Videk* szn. (MARETIĆ 1886–1887: II, 100). A *Videk* személynévből magyar vagy szláv képzővel, illetve latinositás útján is keletkezhetnek az Árpád-kori okleveleink *Videkus* formái. Latinizálási eljárást gyakoroltak alkalmaztak az oklevelek megszövegezői mind a belső keletkezésű, közszoói eredetű nevek (pl. *Arpadius*, *Farkasius*), mind pedig a szláv (pl. *Bogdanus*, *Ladizlaus*, *Kazmerio*), a német (pl. *Leopoltus*, *Valterus*) vagy a francia (pl. *Galterus*) eredetű nevek lejegyzésekor (vö. TÓTH V. 2015: 438, 2016: 95).

Nem vethető el továbbá annak a lehetősége sem, hogy német névátvételtől van szó a *Vidikes* névforma esetében, vö. ném. *Vedecus*, *Wiedeck*, *Viduco* stb. szn. (FÖRSTEMANN 1900: 1564).

A személynévnek a magyar *vidék* közszóból *-s* képzővel való származtatása nem valószínű (vö. FEHÉRTÓI 1978: 339–344).

A *Vidikes* személynévre a Tihanyi összeírásban találjuk a legkorábbi adatokat, de néhány további oklevélben is előfordul az Árpád-korból; vö. 1227: *Videkus*, 1231: *Widekus*, 1237: *Widicus*, 1237–1240: *Vydecus* (*Vydetus*), 1251/1281: *Videcus*, +1252/1270: *Vydekus*, 1262: *Videkes* (ÁSz.).

Vidus ~ Widus ~ Vido [vidus]

„In villa Poposca [...] sunt servi [...] filius Corrad, Georgius cum filiis suis, Jacobo (Jocobo) et Petro et frater eius **Widus**, cum filio suo Mihal; In altera [...] villa [...] Belen [...] ioubagiones [...] Huegit filius Poioas et filii fratris eius, Beneduc, **Vidus**, Zegen” (PRT. 10: 505, 507); „In villa Gamas [...] sunt de alio genere vdornicorum [...] filii Hodus, Kelemen (Kelehmen) cum filios Ayanduc (Hayanduc) et fratre suo **Vido**” (PRT. 10: 513).

A személynév feltehetően a szláv eredetű *Vid ~ Wid* személynévből (lásd erről ott) alakult magyar *-s* vagy még a szlávban *-š* képzővel, de az is elképzelhető, hogy a *Vid* személynév latinositott lejegyzéséről van szó (ehhez lásd fentebb a *Vidikes* alatt). A *Vido* névforma is *-us* végű személynév, mely a *cum* vonzataként ablatívuszban szerepel az oklevélben.

Emellett a latin *Vitus* személynév átvételére is gondolhatunk, amelyben magánhangzó közi *t > d* zöngésülés történt.

A személynév gyakran előfordul az Árpád-kori magyarországi oklevelekben; vö. [1067]/1267, 1244/1270: *Wydus*, 1181, 1237–1240, 1246: *Vidus*, 1237: *Widus* (*Vidus*), 1242: *Uidus*, 1292–1294: *Vydyus* (ÁSz.).

Wgod [ugod]

„In villa Pechel [...] vdornici: filius Pond, Vid, cum filiis suis, Rada [a hitelesített példányból hiányzik: **Wgod**, Chemeh; filius Rada]” (PRT. 10: 504).

A kutatók jórészt egyetértenek abban, hogy a név a magyarban használatos *Ug* személynévből alakult a magyar *-d* személynévképzővel. Eltérő vélemények

fogalmazódtak meg azonban az *Ug* név eredetét illetően. PAIS DEZSŐ véleménye szerint ez a szláv eredetű *Ugrin* személynévből rövidüléssel alakult (1918b: 196). Ezt az elképzelést KISS LAJOS és SLÍZ MARIANN is támogatja (FNESz. *Ugod*, SLÍZ 2011. *Vgrinus*), noha előbbi az *Ug* helynevek személynévi alapszavának magyarázatakor a német *Ugo* személynévet is felveti (FNESz. *Ukk*, vö. még SZŐKE 2015: 108, FÖRSTEMANN 1900: 923). REUTER CAMILLO szerint a török *ugu* 'bagoly' jelentésű közsözből alakult egy kikövetkeztetett török **Ugu* személynév, amely a magyar *Ug* személynév alapja lehet (1982: 462–463), ez a vélekedés azonban meglehetősen bizonytalan. A szláv eredetű *Ugrin* magyarországi gyakorisága ezt az eredeztetést valószínűsíti leginkább.

A név gyakran előfordul az Árpád-kori magyarországi oklevelekben; vö. 1219/1550: *Vgudut*, *Vgud*, +1247/1572: *Wgud*, 1256/1572: *Wgud*, 1267 k.: *Vgud* stb., ahogyan az *Ug* előzményre is több adatot ismerünk; vö. *1282/1411: *Wg*, 1299: *terrarum Wg*, [XIII.]: *Wg* (ÁSz.). A személynévből metonimikus névadással helynév is alakult; vö. 1287: *Vgud* (FNESz. *Ugod*).

5. Az egyszerű szláv személynévi előzményre visszavezethető nevek egy része mindenféle morfológiai változtatás nélkül lett a magyar névállomány tagja. Ezek között biztos etimológiai háttérű, adatokkal jól megtámogatható nevek (pl. *Balazsej*, *Matej*, *Ugrin* stb.) éppúgy vannak, mint bizonytalanabb szláv háttérűek (pl. *Bihar*, *Vése*), illetőleg egyesek esetében másféle etimológiai eredeztetés is felvethető (pl. *Béla*, *Tihany*), megint mások esetében pedig a magyarázatok jóval gyengébb lábon állnak (pl. *Kuleh*, *Lehcu*). Az egyszerű szláv személynevekhez a névintegráció során magyar képzőelemek is kapcsolódtak, melyek (a magyarban kialakult) csonkult és teljes névformához egyaránt járulhattak (vö. szl. *Ček* > *Cheke*, *Chekud*, *Chekes*, *Chekeu*, szl. *Bun*, *Buň* > *Buna*, szl. *Ugrin* > *Ug* > *Ugod*, *Vid* > *Vida*, *Vide*, *Vidus* stb.). (Az összetett nevek adaptációját vizsgálva korábbi munkámban ellenben azt tapasztaltam, hogy teljes névtesthez nem csatlakozott további morféma.) Ahogyan az ómagyar kori személynévanyag tekintélyes hányadánál, úgy e kisebb névcsoport elemeinek számottevő részénél is érvényes az a megfigyelés, hogy a nevek forrásaként több nyelvet is meg lehet jelölni, így a fenti neveknek csak egy töredékéről lehet a biztos szláv eredetet megállapítani.

Irodalom

- ÁSz. = FEHÉRTÓI KATALIN 2004. *Árpád-kori személynévtár. 1000–1301*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- D. BARTHA KATALIN 1958. *A magyar szóképzés története*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- BENEŠ, JOSEF 1962. *O českých příjmeních*. Praha, Československé akademie věd.
- BENKŐ LORÁND 1950. Árpád-kori személynévek. *Magyar Nyelvőr* 74: 18–23.
- BENKŐ LORÁND 2002. A székely néprész név ómagyar történetéhez. *Magyar Nyelv* 98: 257–265.

- BENKŐ LORÁND 2003. *Beszélnék a múlt nevei. Tanulmányok az Árpád-kori tulajdonnevekről.* Budapest, Akadémiai Kiadó.
- EtSz. = GOMBOCZ ZOLTÁN–MELICH JÁNOS 1914–1944. *Magyar etymologiai szótár 1–2.* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.
- EWUng. = *Etymologisches Wörterbuch Ungarischen I–II.* Főszerk. BENKŐ LORÁND. Budapest, Akadémiai Kiadó. 1993–1995.
- FEHÉRTÓI KATALIN 1978. A *Vidikes ~ Videkus* személynévről. *Magyar Nyelv* 74: 339–344.
- FEHÉRTÓI KATALIN 1995. Árpád-kori személyneveink nyelvtörténeti felhasználásáról. *Magyar Nyelvőr* 119: 180–189.
- FEHÉRTÓI KATALIN 1999. Az ómagyar (Árpád-kori) *-ta/-te* denominális nomenképző eredetéről. *Magyar Nyelv* 95: 45–54.
- FEHÉRTÓI KATALIN 2006. Az 1055. évi Tihanyi alapítólevél személy- és helyneveinek eredetéről. *Névtani Értesítő* 28: 161–170.
- FNESz. = KISS LAJOS 1988. *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II.* Negyedik, bővített és javított kiadás. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- FÖRSTEMANN, ERNST 1900/1966². *Altdeutsches Namenbuch. I. Personennamen.* München, Wilhelm Fink Verlag; Hildesheim, Georg Olms Verlagsbuchhandlung. Reprint.
- GÁCSEI IMRE 1941. *Az 1211. évi tihanyi összeírás helyesírása és hangtana.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 58. Budapest.
- GEBAUER, JAN 1970. *Slovník staročeský. Druhé, nezměněné vydání 1–2.* Praha, Academia.
- GRKOVIĆ, MILICA 1977. • Грковић, Милица. *Речник личних имена у Срба.* Београд.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan. Személynevek.* Budapest, Osiris Kiadó.
- HAJDÚ MIHÁLY 2010. *Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink.* Budapest, Tinta Könyvkiadó.
- HOFFMANN ISTVÁN 2010. *A Tihanyi alapítólevél mint helynévtörténeti forrás.* A Magyar Névtudományi Társaság Kiadványai 16. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- ILČEV, STEFAN 1969. • Илчев, Стефан, *Речник на личните и фамилни имена у българите.* София, Българска Академия На Науките.
- KÁLMÁN BÉLA 1961. *Béla.* *Magyar Nyelv* 57: 86–88.
- KÁLMÁN BÉLA 1989. *A nevek világa.* Negyedik, átdolgozott kiadás. Debrecen, Csokonai Kiadó.
- KMHsz. = HOFFMANN ISTVÁN szerk. 2005. *Korai magyar helynévszótár 1000–1350. I. Abaúj–Csongrád vármegye.* A Magyar Névtudományi Társaság Kiadványai 10. Debrecen, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke.
- KNIEZSA ISTVÁN 1974. *A magyar nyelv szláv jövevényszavai 1–2.* Második kiadás, Budapest, Akadémiai Kiadó.
- KOVÁCS ÉVA 2015. *A Tihanyi összeírás mint helynévtörténeti forrás.* A Magyar Névtudományi Társaság Kiadványai 34. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.

- LADÓ-BÍRÓ = LADÓ JÁNOS-BÍRÓ ÁGNES 1998. *Magyar utónévkönyv*. Budapest, Vince Kiadó.
- B. LŐRINCZY ÉVA 1962. *Képző- és névrendszertani vizsgálódások. Az -s ~ -cs képzővel alakult névanyag az ómagyarban*. Nyelvtudományi Értekezések 33. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- MARETIĆ, TOMISLAV 1886–1887. *O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba I–II*. Rad Jugoslavensko akademije znanosti i umjetnosti 81–82. Zagreb.
- MELICH JÁNOS 1903–1905. *Szláv jövevényszavaink I/1–2*. Budapest, Franklin-Társulat Könyvnyomda.
- MELICH JÁNOS 1904. „Ritus explorandae veritatis”. *Magyar Nyelvőr* 33: 305–327.
- MELICH JÁNOS 1925–1929. *A honfoglaláskori Magyarország*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.
- MIKLOSICH, FRANZ 1927. *Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen*. Heidelberg, Carl Winters Universitätsbuchhandlung.
- MIKLOSICH, FRANZ 1884. *Die slavischen Elemente im Magyarischen*. Zweite Auflage. Wien und Teschen. Heidelberg, Carl Winters Universitätsbuchhandlung.
- MOZGA EVELIN 2015. A *h* graféma előfordulásai a Tihanyi összeírás személyneveiben. *Helynévtörténeti Tanulmányok 11*: 151–164.
- MOZGA EVELIN 2016. A Tihanyi összeírás jövevényszemélyneveinek vizsgálata — A személynévi etimológiák meghatározásának nehézségei. *Helynévtörténeti Tanulmányok 12*: 69–80.
- MOZGA EVELIN 2018. A Tihanyi összeírás szláv eredetű személyneveiről. *Helynévtörténeti Tanulmányok 14*: 51–71.
- NAGY GÉZA 1891. Árpádkori személyneveink. *Turul* 9: 112–130.
- OKISZ. = SZAMOTA ISTVÁN-ZOLNAI GYULA 1902–1906. *Magyar oklevél-szótár. Pótlék a Magyar Nyelvtörténeti Szótárhoz*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.
- PAIS DEZSŐ 1918a. *Ugron*. In: *Emlék Szily Kálmánnak a Magyar Nyelvtudományi Társaság elnökének nyolczvanadik születésnapja alkalmából*. Budapest. 42–45.
- PAIS DEZSŐ 1918b. *Ugra, Ug, Ugod, Ugocsa*. *Magyar Nyelv* 14: 193–196.
- PAIS DEZSŐ 1958. *Reg. Magyar Nyelv* 54: 181–196.
- PAIS DEZSŐ 1966. *Régi személyneveink jelentéstana*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 115. Budapest.
- PROFOUS, ANTONÍN 1947–1960. *Místní jména v Čechách*. Jejich vznik, původní význam a změny I–IV. Praha.
- PRT. = ERDÉLYI LÁSZLÓ-SÖRÖS PONGRÁC szerk. 1912–1916. *A pannonhalmi Szent Benedek-rend története I–XII*. Budapest, Stephaneum.
- RÁSONYI LÁSZLÓ-BASKI IMRE 2007. *Onomasticon Turcicum — Turkic Personal Names I–2*. Bloomington, Indiana, Indiana University.
- REUTER CAMILLO 1982. *Ug, Kékug és Kékesd*. *Magyar Nyelv* 78: 460–465.
- RMCsSz. = KÁZMÉR MIKLÓS 1993. *Régi magyar családnevek szótára (XIV–XVII. század)*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

- SCHLIMPERT, GERHARD 1978. *Slawische Personennamen in Mittelalterlichen Quellen zur deutschen Geschichte*. Berlin, Akademie-Verlag.
- SLÍZ MARIANN 2011. *Anjou-kori személynévtár 1301–1342*. Budapest, Históriaantik.
- SŁSNO. = TASZYCKI, WITOLD szerk. 1965–1987. *Słownik staropolskich nazw osobowych 1–7*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, Zakład narodowy imienia Ossolińskich wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- ŠMILAUER, VLADIMÍR 1970. *Průručka slovanské toponomastiky. Handbuch der Slawischen Toponomastik*. Praha, Academia.
- SPLITTER-DILBEROVIĆ VERA, 1966. *Beiträge zur Bidung der serbkroatischen Personennamen*. Meisenheim am Glan, Verlag Anton Hain.
- SVOBODA, JAN 1964. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. Praha, Československé akademie věd.
- SZEGFÜ MÁRIA 1991. A személynévképzés. In: BENKŐ LORÁND szerk. *A magyar nyelv történeti nyelvtana. I. A korai ómagyar kor és előzményei*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 250–253.
- SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2010. A Tihanyi alapítólevél görög helynevei. *Magyar Nyelv 106*: 385–396.
- SZÓKE MELINDA 2015. *A garamszentbenedeki apátság alapítólevelének nyelvtörténeti vizsgálata*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 33. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- TERESTYÉNI CZ. FERENC 1941. *Magyar közszói eredetű személynevek az 1211-i tihanyi összeírásban*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 59. Budapest.
- TESZ. = *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I–III*. Főszerk. BENKŐ LORÁND. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967–1976.
- TÓTH VALÉRIA 2001. *Az Árpád-kori Abauj és Bars vármegye helyneveinek történeti-etimológiai szótára*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 4. Debrecen, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék.
- TÓTH VALÉRIA 2015. Szempontok latin eredetű személyneveink névtörténeti értékeléséhez. A *Desiderius névbokra* alapján. In: BÁRTH M. JÁNOS–BODÓ CSANÁD–KOC SIS ZSUZSANNA szerk. *A nyelv dimenziói. Tanulmányok Juhász Dezső tiszteletére*. Budapest, ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete–Magyar Nyelvtudományi Társaság. 437–447.
- TÓTH VALÉRIA 2016. *Személynévadás és személynévhasználat az ómagyar korban*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 38. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- VR. = *Az időrendbe szedett váradi tüzesvaspróba-lajstrom az 1550-iki hű másával együtt*. KARÁCSONYI JÁNOS és BOROVSZKY SAMU közreműködésével kiadja a váradi káptalan. Budapest, 1903.
- ZELLIGER ERZSÉBET 2006. A TA. u[gr]in baluuana adata. *Helynévtörténeti Tanulmányok 2*: 83–86.

On the Slavic Personal Names of the Tihany Census

In an earlier paper of mine (MOZGA 2018) I introduced a larger group of personal names of possible Slavic origin in the Tihany Census, i.e., Hungarian name forms created from compound Slavic personal names. As a way of continuing this, in this paper I discuss those names of the charter that have their roots in single-component Slavic personal names. Similarly to my earlier work, I also publish the related name forms arranged into entries. The head words of the entries include all name forms of coherent names in bold that appear in the authentic and draft copy of the Tihany Census. The supposed pronunciation variants of the entries are included after the head word in brackets. The structure of the entries is the same as those used in my previous study. Before the explanations, I always quote the personal names recorded in the examined charter together with their context based on the edition of LÁSZLÓ ERDÉLYI (PRT. 10: 502–517). The main part of the entries is made up of the etymologies as supported by various pieces of evidence, data, complemented with the introduction of the varied ways of adaptation into the Hungarian name system, as well as references to the survival of the personal names in the Árpád Era and possibly beyond.

The 83 different name forms arranged into 35 entries belong to two large categories. In the first group, I included those names in which the Slavic personal name entered the Hungarian name system without morphological changes: for example, *Bela*, *Matey* ~ *Matoy*, *Micula* ~ *Micola*, *Pasca*, *Radoan*, *Riba* ~ *Ribba*, *Vgrun* ~ *Vgron*, etc. The second group is made up by those names that were formed from the Slavic personal name by means of morphological changes (shortening, suffixation of the name form): for example, *Buna*, *Chepes*, *Strab*, *Vida* ~ *Vide*, *Wgod*, *Chema* ~ *Chemeh*, *Cheke*, etc. In the process of name integration, the Hungarian suffixes could be attached both to the shortened and the complete form of the Slavic name.

